

1. KŠPA Kladno, s. r. o., Holandská 2531, 272 01 Kladno, www.1kspa.cz

FYZIKA

Kapitola 3.: ***Kinematika***

Mgr. Lenka Hejduková Ph.D.

Kapitola 3.: ***Kinematika***

Kinematika

- obor, který zkoumá pohyb bez ohledu na jeho příčiny
- klid nebo pohyb tělesa se zkoumá vzhledem k jiným tělesům
    ➔ **vztažná soustava**
- pro zjednodušení sledovaného tělesa ➔ **hmotný bod**
    ➔ hmotnost zůstává stejná, rozměry zanedbáváme

Trajektorie

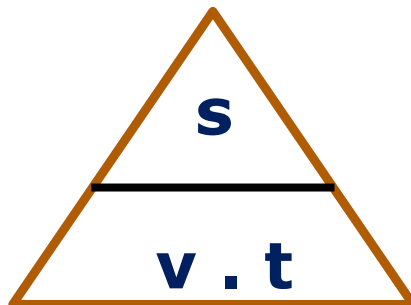
- množina bodů, kterými projde pohybující se těleso (hmotný bod)
- Trajektorie = dráha „s“, kterou těleso urazí
- dle trajektorie dělíme pohyb na **přímočarý** a **křivočarý**

Kapitola 3.: *Kinematika*

Rychlost pohybu

- fyzikální veličina s označením „ v “
- základní jednotkou je m/s ($m \cdot s^{-1}$)
- podle rychlosti dělíme pohyb na **rovnoměrný** a **nerovnoměrný**

název	fyzikální veličina	jednotka
rychlost	v	m/s
dráha	s	m
čas	t	s

$$s = v \cdot t$$

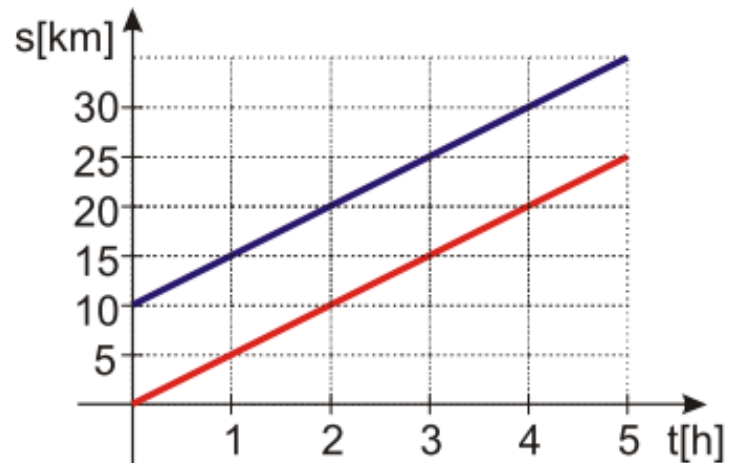
$$v = \frac{s}{t}$$

$$t = \frac{s}{v}$$

Kapitola 3.: *Kinematika*

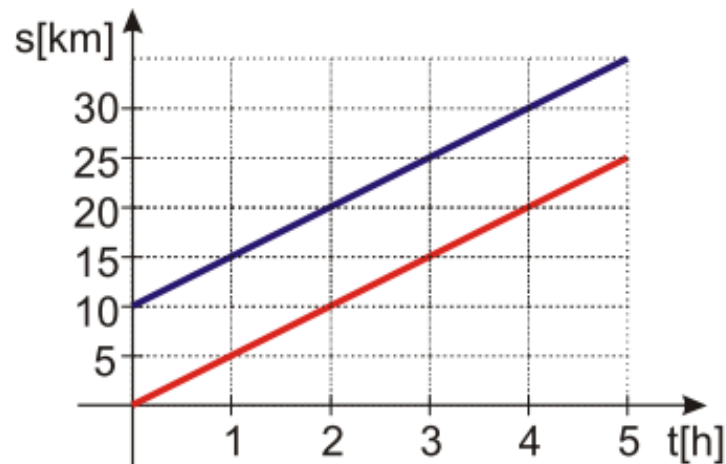
Příklad:

Na obrázku jsou grafy pohybu dvou turistů Karla (modrý graf) a Honzy (červený graf) během prvních pěti hodin jejich pohybu. Urči jejich rychlosti. Nakresli do druhého obrázku grafy rychlosti obou turistů.

Kapitola 3.: *Kinematika*

Příklad řešení:

Oba grafy jsou rovnoběžné přímky → oba chodci se pohybují rovnoměrně (zřejmě stejnou rychlostí?). Spočteme rychlosti:

$$\text{Karel: } v = \frac{\Delta s}{\Delta t} = \frac{35-10}{5} = \frac{25}{5} = 5 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$$

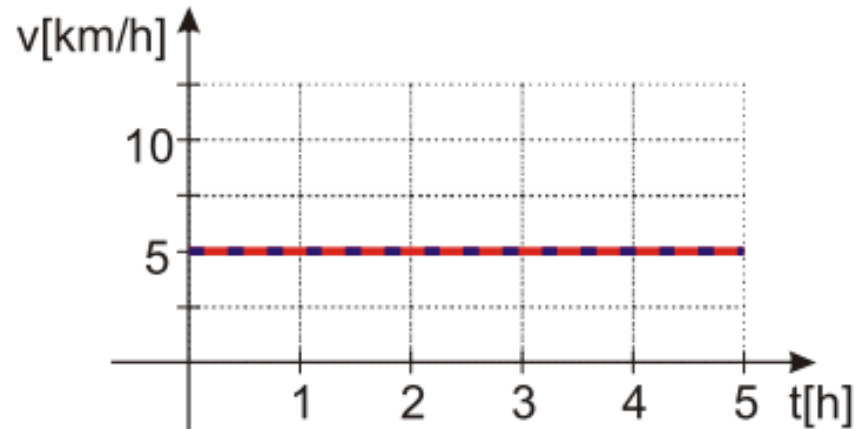
$$\text{Honza: } v = \frac{\Delta s}{\Delta t} = \frac{25-0}{5} = \frac{25}{5} = 5 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$$

➡ rychlost pohybu obou turistů je stejná.

Kapitola 3.: *Kinematika*

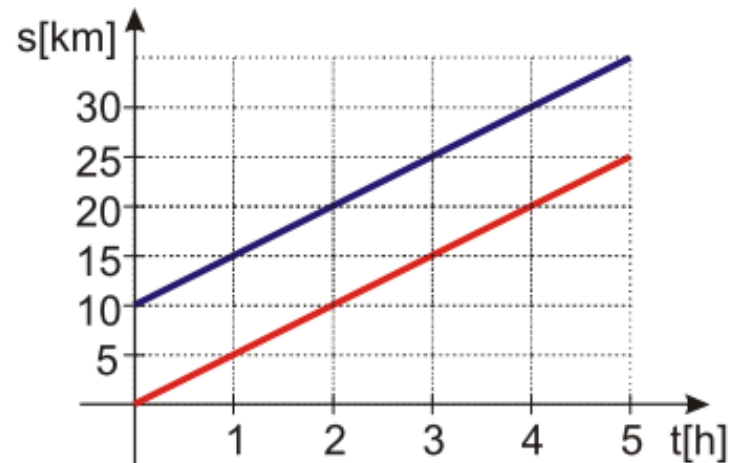
Příklad řešení:

rychlost $v = 5 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$

Oba grafy jsou zcela stejné, takže čáry se překrývají $\Rightarrow$ grafy rychlostí jsou stejné.

V rychlosti je ukryta informace o změnách polohy, ale ne o počáteční poloze $\Rightarrow$ dva pohyby se stejnou časovou závislostí rychlosti, se mohou lišit v počáteční poloze.

Kapitola 3.: *Kinematika*

Druhy pohybů

- pohyb rovnoměrně přímočarý
- pohyb rovnoměrně přímočarý zrychlený
- pohyb rovnoměrně přímočarý zpomalený
- volný pád
- pohyb nerovnoměrně křivočarý
- pohyb rovnoměrný po kružnici

Kapitola 3.: ***Kinematika***

Zrychlení a zpomalení – akcelerace

- vektorová veličina
- popisuje změnu rychlosti „ v “ v čase „ t “
- okamžité zrychlení „ a “:
- jednotka zrychlení je $m \cdot s^{-2}$

$$a = \frac{v_2 - v_1}{\Delta t}$$

Příklad:

Jedním z údajů uváděných při testech automobilů je zrychlení 0 – 100 $km \cdot h^{-1}$. Podle testu v aktuálním čísle časopisu Týden zrychlí při tomto testu modernizovaná BMW 330d z 0 na 100 $km \cdot h^{-1}$ za 6 s. Urči zrychlení tohoto automobilu.

Kapitola 3.: ***Kinematika***

Příklad řešení:

Jedním z údajů uváděných při testech automobilů je zrychlení 0 – 100 $km.h^{-1}$. Podle testu v aktuálním čísle časopisu Týden zrychlí při tomto testu modernizovaná BMW 330d z 0 na 100 $km.h^{-1}$ za 6 s. Urči zrychlení tohoto automobilu.

Konečnou rychlost musíme převést na $m.s^{-1}$: $v =$

$$100 \text{ km/h} = 100 : 3,6 = 27,8 \text{ m.s}^{-1}$$

$$a = \frac{v_2 - v_1}{\Delta t} = \frac{27,8 - 0}{6 - 0} = 4,6 \text{ m.s}^{-2}$$

BMW 330d se při testu pohybuje se zrychlením $4,6 \text{ m.s}^{-2}$.

Kapitola 3.: *Kinematika*

Pohyb rovnoměrně přímočarý

- rychlost nemění směr ani velikost $\rightarrow v - \text{konst.}$
- zrychlení je nulové tj. $a = 0 \text{ m} \cdot \text{s}^{-2}$
- dráha: $s = s_0 + v \cdot t$

s_0 - dráha, kterou těleso urazí před začátkem měření

Kapitola 3.: *Kinematika*

Pohyb přímočarý rovnoměrně zrychlený

- velikost rychlosti roste rovnoměrně s časem

$$v = v_0 + a \cdot t$$

- zrychlení je konstantní

- dráha za čas „t“: $s = s_0 + v_0 \cdot t + \frac{1}{2} a \cdot t^2$

v_0 - rychlost, kterou má těleso před začátkem měření

s_0 - dráha, kterou těleso urazí před začátkem měření

Kapitola 3.: *Kinematika*

Pohyb přímočarý rovnoměrně zpomalený

- velikost rychlosti se rovnoměrně s časem snižuje

$$v = v_0 - a \cdot t$$

- zpomalení je konstantní

- dráha za čas „t“: $s = s_0 - v_0 \cdot t + \frac{1}{2} a \cdot t^2$

v_0 - rychlost, kterou má těleso před začátkem měření

s_0 - dráha, kterou těleso urazí před začátkem měření

Kapitola 3.: ***Kinematika***

Příklad :

Traktor jede po přímé silnici rychlostí $20 \text{ m}\cdot\text{s}^{-1}$. Řidič traktoru začne brzdit se zrychlením $2 \text{ m}\cdot\text{s}^{-2}$. Určete velikost rychlosti a dráhu traktoru za dobu 4s od chvíle, kdy začal brzdit.

Kapitola 3.: ***Kinematika***

Příklad řešení:

Traktor jede po přímé silnici rychlostí 20 m.s^{-1} . Řidič traktoru začne brzdit se zrychlením 2 m.s^{-2} . Určete velikost rychlosti a dráhu traktoru za dobu 4 s od chvíle, kdy začal brzdit.

$$\underline{v_0 = 20 \text{ m.s}^{-1}, a = -2 \text{ m.s}^{-2}, t = 4 \text{ s}}$$

$$v = ?, s = ?$$

$$v = v_0 + a \cdot t = 20 - 2 \cdot 4 = 12 \text{ m.s}^{-1}$$

$$s = v_0 \cdot t + \frac{1}{2} a \cdot t^2 = 20 \cdot 4 - \frac{1}{2} \cdot 2 \cdot 4^2 = 64 \text{ m}$$

Traktor jel rychlostí 12 m.s^{-1} a ujel dráhu 64m.

Kapitola 3.: **Kinematika**

Volný pád

- je pohyb tělesa, které volně pustíme blízko povrchu Země
- pohyb rovnoměrně zrychlený se zrychlením „g“, které se nazývá **tíhové zrychlení**
- rychlost volného pádu : $v = g \cdot t$
- dráha volného pádu: $s = \frac{1}{2} g \cdot t^2$
- tíhové zrychlení uvažujeme $g = 9,81 \text{ m} \cdot \text{s}^{-2} = 10 \text{ m} \cdot \text{s}^{-2}$

Kapitola 3.: ***Kinematika***

Příklad :

Mára si připravil stopky a odpočítal vržení kamene: „Připravit, pozor, teď“. Běda pustil kámen, Mára stiskl stopky a zastavil je, když uslyšel pád kamene na dno. Naměřil 2,9 s. Urči hloubku studny.

Kapitola 3.: ***Kinematika***

Příklad řešení:

Mára si připravil stopky a odpočítal vržení kamene: „Připravit, pozor, teď“. Béda pustil kámen, Mára stiskl stopky a zastavil je, když uslyšel pád kamene na dno. Naměřil 2,9 s. Urči hloubku studny.

$$\underline{a = g = 10 \text{ m} \cdot \text{s}^{-2}, t = 2,9 \text{ s}}$$

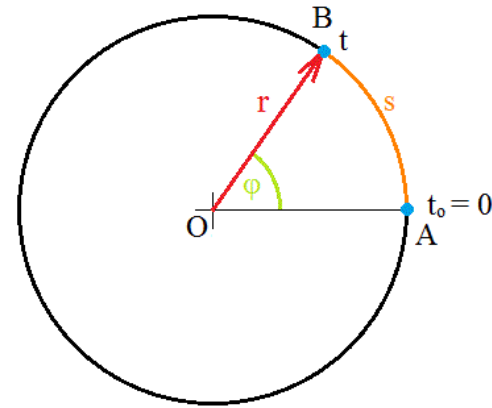
$$s = ?$$

$$s = \frac{1}{2} a \cdot t^2 = \frac{1}{2} \cdot 10 \cdot 2,9^2 = 42 \text{ m}$$

Studna je hluboká 42m.

Kapitola 3.: *Kinematika*

Pohyb rovnoměrný po kružnici

- speciální případ křivočarého pohybu
- pohyb: otáčení kol, otáčející se gramofonová deska, vrtule letadel, bubny praček, ručičkové hodinky, ...
- trajektorií pohybu hmotného bodu je kružnice
- nemění se velikost rychlosti, pouze její směr
- pohyb po kružnici měříme pomocí úhlu otočení „ φ “, který měříme v radiánech [rad]

Kapitola 3.: *Kinematika*

Pohyb rovnoměrný po kružnici

- **dráhová rychlost** $v = \frac{s}{t} = r \cdot \omega$
- **úhlová rychlost** $\omega = \frac{\varphi}{t}$ jednotkou [$rad \cdot s^{-1}$]
- pro dráhu pohybu pak platí jednoduchý vztah $s = \varphi \cdot r$
- **perioda T**: doba potřebná k vykonání jedné otáčky (otočení o $2\pi rad = 360^\circ$), udává se v sekundách [s]
- **frekvence f**: počet otáček, které předmět vykoná za 1s, udává se v hertzích [1Hz] $f = \frac{1}{T}$
- pro úhlovou rychlost tedy platí $\omega = \frac{2\pi}{T} = 2\pi f$

Kapitola 3.: ***Kinematika***

Příklad:

Urči periodu a frekvenci:

- a) kolotoče, který vykoná jednu otáčku za 4 s,
- b) kotoučové pily, která vykoná za 1 sekundu 20 otáček.

Kapitola 3.: ***Kinematika***

Příklad řešení:

Urči periodu a frekvenci:

a) kolotoče, který vykoná jednu otáčku za 4 s,

- doba jedné otáčky 4 s $\Rightarrow T = 4 \text{ s}$

- za jednu sekundu stihneme pouze $\frac{1}{4}$ otáčky $\Rightarrow f = 0,25\text{Hz}$

b) kotoučové pily, která vykoná za 1 sekundu 20 otáček

- 1 sekundu 20 otáček $\Rightarrow f = 20\text{Hz}$

Na jednu otáčku připadne pouze $\frac{1}{20}$ $\Rightarrow T = \frac{1}{20} \text{ s} = 0,05 \text{ s}$

Kapitola 3.: *Kinematika*

Použité zdroje:

- LANK, Vladimír; VONDRA, Miroslav: Fyzika v kostce pro střední školy, Praha, Fragment, s.r.o., 2007
- LEPIL, Oldřich a kol.: Fyzika, Sběrka úloh pro střední školy, Praha, Prometheus, s.r.o., 2007
- Příklad.y.eu - matematika a fyzika pro střední školy, Sběrka příkladů z matematiky, fyziky a chemie, www.priklady.eu